

Lähtettäjä:

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry
Annankatu 29 A 16
00100 Helsinki
suojelusihteeri@tringa.fi

Vastaanottaja:

Helsingin kaupunki, Kirjaamo
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Mielipide Östersundomin osayleiskaavaluonnoksesta (diaarinumero HEL 2021-011485)

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys — Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry:n (rek.nro 116.353, 4105 jäsentä loppuvuonna 2022) tarkoituksena on edistää ja kehittää lintuharrastusta, lintujen- ja luonnonsuojelua sekä toimia alueensa lintuharrastajien ja tutkijoiden yhdyssiteenä. Yhdistyksen toiminta-alue on Helsinki ja sen ympäristö (entinen Uudenmaan maakunta sekä Sipoo entisellä Itä-Uudellamaalla).

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa on perehtynyt Östersundomin osayleiskaavaluonnokseen ja muuhun aineistoon ja lausuu mielipiteenään seuraavaa.

Yleistä

Nähtävillä ollut Östersundomin osayleiskaavaluonnos osoittaa alueen maankäyttösuunnitelmiin eräitä parannuksia ja lisää konkretiaa maankäytön suunnittelun aiempiin vaiheisiin nähden. Osayleiskaavoituksen tavoitteena on edelleen osoittaa raideliikenneyhteyteen perustuva yhdyskuntarakenne ja vahvistaa viher- ja virkistysverkostoa siten, että maankäytöstä ei aiheudu haitallisia vaikutuksia Mustavuoren lehdon ja Östersundomin lintuvesien Natura-alueelle. Osayleiskaavan mukaisen maankäytön toteuttaminen on hyvin pitkäaikainen prosessi: suunniteltu yhdyskuntarakentaminen Östersundomin keskustan ja Sakarinmäen alueille on kytketty sitovaan raideliikennepäätökseen, ja koko osayleiskaava-alueen rakentaminen voisi kaavaselostuksen mukaan valmistua 2080-luvulla.

Kaavaluonnos sisältää kannatettavia ja konkreettisia parannuksia, kuten laajojen suojelualueiden osoittaminen yhtäältä Salmenkallion ja Talosaaren ympäristöön ja toisaalta Porvoon moottoritien pohjoispuolelle Sipoonkorven seudulle sekä esimerkiksi pyytä hyödyttävien metsäisten yhteyksien osoittaminen ja kehittäminen suunnittelualueen etelä- ja luoteisosiin. Alueen suunnitellun maankäytön perimmäinen ongelma on tästä huolimatta yhä ennallaan. Osayleiskaavan 35 000–45 000 asukkaaseen mitoitettu tavoite on alueen merkittävien luontoarvojen säilymisen kannalta syvän ongelmallinen, ja näin voimakasta uudisrakentamista on mahdotonta toteuttaa Östersundomin alueen pesimälinnustoa, arvokkaita metsäalueita ja viheryhteyksiä vakavasti vaarantamatta. Katsomme, että Östersundomin alueen suunniteltua maankäyttöä tulee edistää pikemmin nykyisten rakennettujen alueiden täydennysrakentamisen suuntaan. Lisäksi huomioimme, että tällainen pienimuotoisempi maankäyttö paitsi turvaa Natura-alueen suojelun perusteena olevien lintulajien elin-, pesimä- ja levähdysmahdollisuudet

alueella ja osayleiskaavan herkän metsälinnuston yhtenäisen, mahdollisimman häiriöttömän elinympäristön, myös auttaisi yksittäisenä toimen osaltaan hyvin voimakkaasti Helsingin kaupunkia kansainvälisten sitoumusten saavuttamisessa. COP15-kokouksen joulukuussa 2022 hyväksymän Kunmingin-Montrealin maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuuskehityksen tavoitteen I alatavoitteiden 1, 2 ja 3 sekä tavoitteen II alatavoitteen 12 saavuttaminen helpottuisi merkittävästi Östersundomin voimakkaasta yhdyskuntarakentamisesta luopumalla. Muistutamme, että Suomi on sitoutunut sopimuksen tavoitteisiin, ja sekä sopimus että kansallinen strategia koskevat myös Helsingin kaupunkia.

Linnustovaikutukset

Ekologisten yhteyksien turvaaminen ja vahvistaminen on esitetty kaavaluonnosvaiheessa selkeästi konkreettisemmin kuin suunnitteluperiaatteiden kohdalla, ja tästä valmistelu ansaitsee kiitoksen. Osayleiskaava-alueen metsälinnustosta etenkin pyy ja töyhtötiainen tarvitsevat kyllin leveitä ja yhtenäisiä metsäisiä käytäviä, joita pitkin ne voivat siirtyä alueiden välillä. Toimivat metsäyhteydet ovat käytännössä välttämättömiä myös erittäin uhanalaiselle hömötiaiselle. Tärkeimpiä yhteyksiä näiden metsälintujen kannalta ovat pohjoiseteläsuuntaiset yhteydet eteläisen osan Natura-alueiden ja pohjoisosan Sipoonkorven seudun ja Sipoonkorven Natura-alueen metsien välillä. Näiden yhteyksien esittäminen on täsmentynyt hieman suunnitteluperiaatteista, mutta leveyden riittävyyden arviointi on pikselipohjaisesta yleiskaavakartasta vaikeaa. Maininta riittävästä leveydestä, puustoisuudesta ja yhteyksien kehittämistarpeesta on kirjattu sitoviin kaavamääräyksiin, mutta **ekologisten yhteyksien tosiasiallisesti riittävän leveyden määrittäminen täytyy esittää kaavaprosessin edetessä siten, ettei yhteyksien toimivuudesta jää epävarmuutta**. Alueen eteläosan poikittaiset yhteystarpeet ovat kannatettava ja tarpeellinen lisäys, ja hyödyttävät mainituista lajeista etenkin pyytä.

Porvoon moottoritie, Uusi Porvoontie ja alueelle suunniteltu pikaraitiotielinjaus kaventavat jo valmiiksi paikoittain riittämättömiä ekologistia yhteyksiä, ja tämän lisäksi suunnitelmassa on asianmukaisesti huomioitu Fingridin voimajohtohanke Länsisalmesta Anttilaan. **Kaupungin tulee vaikuttaa voimajohtohankkeeseen johdonmukaisesti siten, että valittava linjaus ei tule osaltaan lisäämään eristyneisyyttä ja heikentämään yhteyksiä**. Kannatamme lämpimästi osayleiskaavahankkeen etenemissuunnitelmaa siinä, että viheryhteyksien rakentaminen ja ekologisen verkoston vahvistaminen aloitetaan mahdollisimman pian ja riippumatta mahdollisesta pikaraitiotiepäätöksestä.

Esitimme vuonna 2023 Östersundomin suunnitteluperiaatteita koskevassa mielipiteessämme, että pikaraitiotien selvitettävät yhteystarpeet Sakarinmäen keskuksesta etelään kohti Karhusaarta ja pohjoiseen Landbon ja Ultunan suuntaan tulee poistaa. Nämä yhteystarvelinjaukukset ovat kuitenkin yhä sellaisenaan mukana osayleiskaavaluonnoksen kaavakartassa. Toistamme sen vuoksi aiemmin esittämämme vaatimuksen: **yhteydet rikkoisivat toteutuessaan Östersundomin lintuvesien ja Sipoonkorven seudun maakunnallisesti arvokkaiden lintualueiden yhtenäisyyttä ja kytkeytyneisyyttä ja heikentäisivät alueiden linnustollista arvoa, ja niistä tulee luopua**.

Toistamme myös lämpimän kannatuksemme osayleiskaavassa esitetyille suojelualueille. Metsämantereen yhtenäisyyden säilyttämiseksi ja ekologisten yhteyksien turvaamiseksi mahdollisimman laajat suojelualuevaraukset toimivat parhaiten, ja kannatamme voimakkaasti Salmenkallion ja Talosaaren sekä Sipoonkorven seudun alueen suojelualueita esitetystä laajuudessaan. Östersundomin lintuvesien ympäristö on kaavaselostuksen mukaan huomioitu kaavaratkaisussa lisäämällä virkistysalueita ja suojavyöhykkeitä arvokkaiden merenlahtien ympärille. Karlvikin pohjoispuolelle suunnitteluperiaatteissa esitetty rakentaminen on kaavaluonnoksessa täsmentynyt alueen ominaispiirteiden mukaiseksi vähäiseksi täydennysrakentamiseksi (kaavamerkintä A/s). Kaavamerkinnän mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava alueen kulttuuriympäristö-, maisema- ja luontoarvot. Voimakas

rakentaminen Karlvikin pohjoispuolelle olisi haitallista etenkin kurjelle, joten vähäistä täydennysrakentamista koskeva täsmennys on tervetullut. Myös A/s-alueen pohjoispuolelle on kaavakartassa osoitettu viher- ja virkistysalue puskuriksi voimakkaamman asuinrakentamisen alueen (kaavamerkintä A2) ja lahden välille. Pidämme tätä hyvänä, mutta **suojavyöhykkeen riittävyys ja asuinrakentamisen vaikutukset kurkeen ja muihin Natura-alueen suojelun perusteena oleviin lajeihin tulee arvioida kattavasti tekeillä olevassa Natura-arviossa.** Muistutamme tässä yhteydessä myös erityisesti siitä, että luontodirektiivin (NDir 92/43/ETY) 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti Natura-alueiden suojelutavoitteista voidaan poiketa ainoastaan vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttuessa. Kaavoituksen yhteydessä olemassa olevia vaihtoehtoisia ratkaisuja ovat esimerkiksi asukastavoitteen pienentäminen tai kaavoitettavan kerrosalan vähentäminen. **Näin ollen Natura-verkoston ja yksittäisten Natura-alueiden keskeisten ekologisten yhteyksien säilyttämisen ja turvaamisen tulee olla luontodirektiivin 10 artiklan mukaisesti alueen luontoa muuttavan maankäytön lähtökohtana.**

Asukastavoitteen ohella muutosta ei osayleiskaavaluonnoksen myötä ole tullut osayleiskaava-alueen metsäpinta-alan supistumisen (yhä n. 25 % nykyisestä) tai virkistyskäyttöpaineen lisääntymisen suhteen. Näitä osatekijöitä ja haitallisia luontovaikutuksia on hankalaa erottaa toisistaan, sillä ne nivoutuvat kiinteästi yhteen. Suunnitteluperiaatteiden yhteydessä esitetyn kattavan linnustovaikutusten arvioinnin mukaan virkistyskäyttö kasvaisi esitetyn maankäytön mukana nykytilanteeseen verrattuna n. 20–40-kertaiseksi. Tämä on niin suuri muutos virkistyskäyttöpaineessa ja virkistyskäytön aiheuttamassa häiriövaikutuksessa, että se johtaisi kulunohjauksesta huolimatta laajojen alueiden heikentymiseen tai elinkelvottomuuteen häiriöherkkää metsälinnustoa ajatellen. Häiriövaikutus kuitataan aineistossa lyhyellä maininnalla siitä, että Uuden Porvoontien eteläpuolella kasvava virkistyskäyttö voi häiritä mm. pyytä ja kalasääskeä Talosaassa. **Suunnitellusta maankäytöstä aiheutuvan virkistyskäytön häiriövaikutukset tulee jatkossa tunnistaa asianmukaisesti. Hyvin suurella todennäköisyydellä lisääntynyt virkistyskäyttö johtaisi mehiläishaukan, huuhkajan ja kalasääsken katoamiseen alueen pesimälinnustosta ja heikentäisi merkittävästi metsäkanalintujen, metsätiaisten ja tikkojen elinmahdollisuuksia alueella. Kaavahankkeen suunnittelun ja toteutumisen vuosikymmenten mittainen aikataulu ei poista tarvetta arvioida haittavaikutuksia riittäviin selvityksiin ja parhaaseen luonnontieteelliseen tietoon sekä kaavoitusta ohjaavaan lainsäädäntöön nojaten.**

Lopuksi

Osayleiskaavaluonnos tuo konkretiaa Östersundomin luontoarvoiltaan poikkeuksellisen alueen maankäytön suunnitteluun, ja nähtävillä ollut aineisto sisältää paljon tervetulleita ja kannatettavia kehitysehdotuksia. Suunnittelualan laajemman kehityksen suhteen kaavahanke kuitenkin etenee yhä huolestuttavaan suuntaan: alueen asukasmäärätavoite on edelleen liian suuri, jotta sen edellyttämää maankäyttöä voitaisiin kestävästi yhteensovittaa osayleiskaava-alueen luontoarvojen kanssa.

Östersundomin alueen kaavoitus sisältää paljon mahdollisuuksia myös Helsingin kaupungille, mikäli asetelmaa tarkasteltaisiin uudelleen ja asukastavoitetta säädettäisiin selkeästi pienemmäksi täydennysrakentamisen, laajojen suojelu- ja viheralueiden sekä ekologisen verkoston vahvistamisen suuntaan. Vuorovaikutus ja osallistaminen prosessin aikana on ollut toimivaa, josta esitämme kiitoksemme. **Jatko suunnittelussa tulee kuitenkin pyrkiä Östersundomin alueen luontoarvojen konkreettisempaan turvaamiseen.**

Toistamme mielipiteen lopuksi keskeiset vaatimuksemme Östersundomin osayleiskaavoituksen osalta:

- **asukastavoitetta tulee pienentää merkittävästi alueen merkittävien luontoarvojen turvaamiseksi ja Natura-verkoston ja Natura-alueiden välisten keskeisten ekologisten yhteyksien turvaamisen tulee olla keskeinen lähtökohta alueen maankäytön suunnittelussa**
- **ekologisten yhteyksien tosiasiallinen riittävyys tulee esittää jatkosuunnittelussa siten, ettei yhteyksien toimivuudesta jää epävarmuutta**
- **pikaraitiotien yhteystarpeista Sakarinmäen ja Karhusaaren sekä Sakarinmäen ja Landbon sekä Ultunan välillä tulee luopua**
- **Östersundomien lintulahtien suojavyöhykkeiden riittävyttä ja asuinrakentamisen vaikutuksia suojeluperusteisiin lajeihin tulee arvioida kattavasti Natura-arviossa**
- **kaupungin tulee vaikuttaa Fingridin Anttila–Länsisalmi-voimajohtohankkeeseen ja varmistaa, että hankkeessa tulee valituksi vähiten elinympäristöjen pirstoutumista ja ekologisten yhteyksien kapenemista aiheuttava vaihtoehto**
- **suunnitellusta maankäytöstä ja virkistyskäytön lisääntymisestä aiheutuvat häiriövaikutukset sekä Natura-alueen linnustoon että osayleiskaava-alueen metsälinnustoon tulee tunnistaa ja arvioida asianmukaisesti**

Helsingissä 6.11.2024

Alexi Mikola

Puheenjohtaja

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —

Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry